

Dubovyk O.J.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Odessa National Economic University, Ukraine

THE DIRECTIONS OF TAX REFORM IN UKRAINE

Дубовик О.Ю.

к.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет, Україна

ВЕКТОРИ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

In the article the necessity of realization of tax reform is explained. The analysis of tax legislation changes has been carried out, which will contribute to speeding up the European integration.

Keywords: *tax reform, budget, tax system*

У статті обґрунтовано необхідність здійснення податкової реформи в Україні. Проведено аналіз останніх змін податкового законодавства, які будуть сприяти прискоренню євроінтеграції.

Ключові слова: *податкова реформа, бюджет, податкова система*

Для функціонування держави, виконання нею відповідних функцій органи державної влади й управління повинні мати у своєму розпорядженні необхідні фінансові ресурси. Однак рівень покриття доходами видатків бюджету, тобто його фіскальна ефективність, в Україні досить низький. І за останні роки він має тенденцію до зменшення (табл. 1).

Економіка України має за мету поступову інтеграцію до європейських структур, де фіскальна ефективність бюджету висока і дорівнює 100 %. Тобто в Україні існує нагальна потреба у зростанні доходної бази бюджету.

На сьогодні податки – основне джерело наповнення бюджету держави. Вони складають більше 80 % доходів зведеного бюджету України. Але їх доля у ВВП поступово знижується. Розрив з країнами-членами Євросоюзу сягає більше

15 %, де найнижчий показник спостерігається у Румунії (26,9 %), а найвищий – у Франції (45,5 %) [1, с. 106].

Таблиця 1

Фіскальні показники функціонування економіки України та країн Євросоюзу, % [1, с. 106; 2; 3]

Показник		Країна	Роки			
			2011	2012	2013	2014
Фіскальна ефективність бюджету		Україна	95,6	90,5	87,5	87,2
		ЄС	100,5	100,6	100,7	101,0
Доля податків у ВВП		Україна	25,7	25,6	24,4	23,5
		ЄС	38,0	38,7	39,0	39,1
Темпи росту	доходів бюджету	Україна	126,7	111,8	102,3	102,9
	видатків бюджету		110,3	118,1	102,7	103,3
	ВВП		120,3	108,2	103,1	107,9
	доходів бюджету	ЄС	101,7	107,3	107,1	96,3
	видатків бюджету		105,9	107,2	107,1	96,0
	ВВП		103,0	101,9	99,1	102,8

Одним з найважливіших показників, що характеризують ефективність податкової системи, є коефіцієнт еластичності податків. Він показує, на скільки відсотків змінюються податкові надходження при зміні ВВП на 1 %. Податкову систему вважають еластичною, якщо коефіцієнт еластичності податків вищий за 1. Динаміка цього коефіцієнту в Україні свідчить про нееластичність податкової системи у 2013-2014 рр., коли збільшення ВВП на 1 % відбувалося при зменшенні податкових надходжень на 5 і 4 % відповідно (рис. 1).

Це явище є негативним і обумовлене насамперед нераціональною структурою податкової системи, нестабільністю податкової політики держави та відсутністю її регулюючого впливу на економіку. Визначальним у коливаннях показника еластичності податків є постійне зростання видатків держави, темпи росту яких перевищують аналогічний показник доходів бюджету, а іноді і ВВП

(табл. 1). Таким чином, існуюча податкова система несправедлива і нестабільна як для бізнесу, так і для економіки в цілому. Вона сприяє корупції через свою складність і заважає створенню робочих місць. Вона неефективна, адже сприяє ухилянню від сплати податків і створює проблеми для бюджету. Все це зумовило проведення чергового етапу податкової реформи у нашій країні.

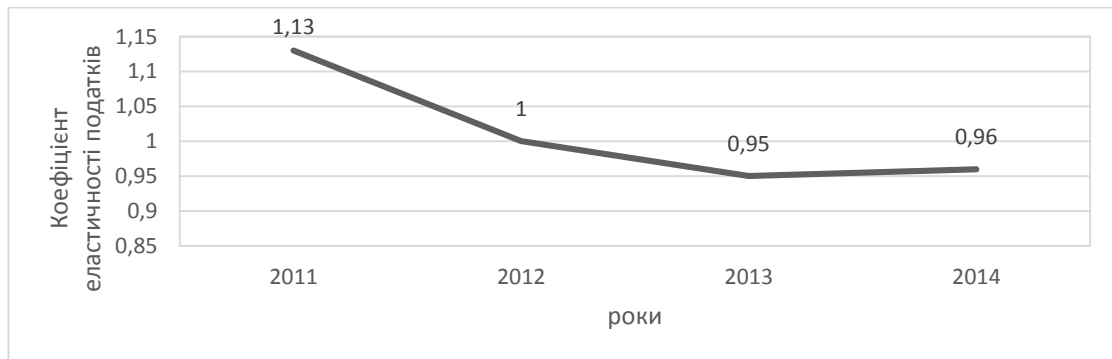

Рис. 1. Динаміка коефіцієнту еластичності податків в Україні [3]

Податкова реформа в Україні, що відбувається зараз, має за мету досягнення наступних цілей: полегшення ведення бізнесу, зменшення фіскального навантаження, у тому числі на фонд оплати праці, зменшення обсягу податкової звітності, скасування неефективних податків і зборів, зниження рівня корупції. Вона повинна бути системною та носити комплексний характер. Завдяки податковій реформі державний бюджет 2016 року може уникнути дефіциту у 68 млрд. грн. Водночас зміни допоможуть Україні не відхилитися від курсу програми реформ Міжнародного валютного фонду.

Податкова реформа має вирішити такі основні завдання:

- збалансування податкового тиску на різні категорії платників податків;
- узгодженість податкового законодавства з нормами законодавства інших галузей права;
- прозорість причинно-наслідкових механізмів оподаткування;
- прозорість адміністрування податків;
- уніфікація бухгалтерського та податкового обліку;
- розширення бази оподаткування за рахунок поширення реального податкового тягаря на сфери, в яких найбільше практикується ухилення від оподаткування;

- створення загального податкового режиму з країнами Євросоюзу в інтересах формування єдиного ринку;
- забезпечення доходів бюджетів різного рівня;
- вирівнювання умов оподаткування за рахунок скорочення кількості податкових пільг;
- підвищення інвестиційної привабливості економіки країни тощо.

Ефективна реалізація цих завдань потребує внесення кардинальних змін у чинну систему оподаткування. Розглянемо основні новації податкового законодавства України у 2016 році.

Суттєві та неоднозначні зміни торкнулися сільськогосподарських товаровиробників. Україна виконала взяті на себе зобов'язання зі скасування спеціального режиму з ПДВ, закріплені у меморандумі з Міжнародним валютним фондом, у якому йшла мова про те, що різні податкові пільги для аграріїв обходяться бюджету в 30 млрд. грн. Застосування спецрежиму передбачало, що 100 % ПДВ залишалося у розпорядженні аграріїв та збільшувало їх обігові кошти. Розподіл ПДВ вирішено представити у таких пропорціях: для виробників зернових та технічних культур пропорція становитиме 15% на спецрахунки (для подальшого використання на розсуд підприємства) і 85% в бюджет, для виробників тваринницької та молочної продукції – відповідно 80 і 20%, для виробників іншої продукції – 50 на 50% [4].

За оцінками експертів, втрати аграріїв від скасування спецрежиму складуть близько 30 млрд. грн., падіння експортної виручки – на \$1 млрд., а кількість безробітних зросте на 100 тис. осіб. Фонд заробітної плати у галузі знизиться більше ніж на 1,3 млрд. грн., а це насамперед зменшення податкових надходжень. Більше того, очевидним є і зворотний ефект — зростання навантаження на державний бюджет у зв'язку з необхідністю виплати грошової допомоги по безробіттю.

У європейських країнах існує сильна підтримка агросектору як пряма – 450 євро/га, так і прихована — повернення сплати акцизу за паливно-мастильні матеріали, мита на засоби захисту рослин тощо. В Україні у фонді підтримки

фермерських господарств теж працює програма безвідсоткових кредитів. Де-факто вони є ключовою програмою підтримки фермерських господарств. Однак ця допомога є незначною, оскільки в 2015 році було виділено лише 24 млн. грн. на всю Україну.

З огляду на те, що в Україні стрімко змінюється структура економіки і такі традиційні галузі як металургія, хімія і машинобудування здають свої позиції, головним джерелом надходження валюти в країну стає сільське господарство. Тому у найближчому майбутньому роль великого агробізнесу буде тільки зростати. І чинні зміни у податковому законодавстві не сприяють його підтримці.

Найбільш динамічним елементом структури народного господарства, що постійно змінюється, є мале підприємництво. Малий бізнес за певних умов і за підтримки з боку держави є інноваційним, гнучким і низьковитратним, Спрощена система оподаткування має за мету підтримку малого підприємництва. І певні зміни відбулися в оподаткуванні цього сектору: скорочено річний обіг доходів підприємців, які можуть працювати на спрощеній системі оподаткування, до 5 млн. грн. (це майже 187 тис. євро). Але тут виникає проблема: в Україні на спрощеній системі оподаткування можуть працювати суб'єкти малого бізнесу. У країнах же Євросоюзу мікро-, а не малим бізнесом вважається діяльність з оборотом 2 млн. євро на рік. Якщо наша країна у перспективі прагне увійти до складу ЄС, то і реформу законодавства потрібно проводити з урахуванням основних положень країн-членів.

Позитивним кроком у проведенні податкової реформи в Україні є зниження тиску на працю. Основна новація – введення єдиної ставки на рівні 18% з податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) для оподаткування доходів громадян і 22-хвідсоткової ставки єдиного соціального внеску (ЄСВ) на фонд оплати праці суб'єкта господарювання. Утримання ЄСВ із заробітної плати працівників скасовано. Цей захід призначений для детінізації заробітних плат і, згодом, розширення бази оподаткування. Однак при цьому, з одного боку, порушується принцип соціальної справедливості, коли більші доходи повинні

оподатковуватися за більшою ставкою. З іншого боку, експерти прогнозують, що всі фонди соціального страхування стануть дефіцитними.

Для наповнення доходної частини бюджету України з 1 січня 2016 р. значно підвищено ставки акцизного податку на алкогольні та тютюнові вироби: на пиво, кріплені та ігристі вина, вермути – у два рази, лікєро-горілочані вироби – на 50 %, слабоалкогольні напої – у три рази. Ставка акцизу на сигарети збільшилась на 40 %. Різке підвищення акцизів на алкоголь і тютюн може дати протилежний ефект – замість наповнення державної казни розширить тіньовий ринок. Експерти вважають, що через підвищення ставок акцизу тіньовий ринок алкоголю зросте з 40 до 70 %.

Спираючись на проведені дослідження, ми прийшли до висновку про неоднозначний характер податкової реформи, що проводиться. Зменшення податкових ставок не завжди буде приводити до розширення податкової бази, а скасування пільг та підвищення податкових ставок – до збільшення доходів бюджету. Однак сподіваємось, що реалізація податкової реформи в Україні та досягнення основних її цілей сприятиме підвищенню зайнятості населення, оскільки заохочуватиме більший обсяг іноземних та внутрішніх інвестицій, буде ефективною, оскільки більш передбачувані доходи усунуть значні коливання бюджету.

Література:

1. Tax Reforms in EU Member States 2015. - Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. – 121 p.
2. EU budget in figures [Electronic resource]. – Access mode: http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua>.
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 р. № 909-VIII.